

Erfgoed, monumenten en landschap in de gemeente Groningen 2023

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
1.1 Aanleiding en opzet van het onderzoek	3
1.2 Respons en achtergrondkenmerken	4
2 Resultaten onderzoek	6
2.1 Landschapswaarden	6
2.2 Erfgoed	11
2.3 Monumenten	12
2.4 Sleeping Beauties	13
Colofon	14

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en opzet van het onderzoek

Aanleiding van het onderzoek

De afdeling Stadsontwikkeling van de Gemeente Groningen wil in 2023 het erfgoedbeleid evalueren en herijken. Daarnaast wordt er een Landschapsbiografie opgesteld. De afdeling Stadsontwikkeling is onder andere benieuwd naar hoe inwoners denken over erfgoed, monumenten en landschap. Wat vinden inwoners belangrijke waarden en locaties/plekken in de gehele gemeente Groningen (dus inclusief de nieuwste delen: Haren, Ten Boer en Meerstad).

In 2016 is in het kader van een op te stellen Erfgoednota een onderzoek uitgevoerd onder het Stadspanel. Voor de evaluatie en herijking wil ze het onderzoek uit 2016 (deels) nogmaals uit laten voeren om te kijken of er nieuwe zwaartepunten aangegeven kunnen worden in het beleid. Verder dienen de resultaten van dit onderzoek als input voor de nog op te stellen Landschapsbiografie.

Actualiseren van de lijst met Sleeping Beauties

Sleeping Beauties zijn door inwoners aangewezen (historische) plekken met een verhaal, die nog onvoldoende aandacht hebben. Ze moeten nog 'wakker gekust' worden. Het Stadspanel onderzoek uit 2016 heeft een lijst opgeleverd met Sleeping Beauties uit de voormalige gemeente Groningen. Vanuit de gemeenteraad lag al lange tijd de wens op de plank om de Sleeping Beauties te actualiseren en aan te vullen met belangrijke plekken in de nieuwe gebieden Haren, Ten Boer en Meerstad.

Opzet van het Onderzoek

We hebben de enquête voorgelegd aan inwonerspanel Groningen Gehoord. Het panel bestaat uit een grote groep inwoners van de gemeente Groningen die hun e-mailadres hebben gegeven om mee te werken aan internetonderzoek van Onderzoek, Informatie en Statistiek Groningen.

Momenteel telt het inwonerspanel bijna 11.000 leden. We hebben alle leden van het inwonerspanel uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. De vragenlijst werd in april 2023 uitgestuurd en stond twee weken open voor respons. Na één week is een herinnering gestuurd naar de panelleden die de vragenlijst nog niet (volledig) hadden ingevuld. In de vragenlijst hebben we naast gesloten vragen ook open vragen gesteld. De antwoorden op de open vragen zijn in een apart document aan de opdrachtgever verstrekt. In de rapportage komen de meest genoemde punten hieruit terug.

Aan het eind van de vragenlijst werden de respondenten geleid naar een applicatie van de afdeling Geo en Data. Binnen deze kaartapplicatie konden de respondenten locaties aangeven die zij als Sleeping Beauties aanmerken. Een overzicht van de resultaten wordt ook in de rapport geboden.

Inwonerspanel Groningen Gehoord

Met ruim 11.000 leden, in alle leeftijdsgroepen vanuit de hele gemeente, geeft het inwonerspanel een adequaat beeld van de mening van inwoners van de stad. Wel moet worden opgemerkt dat voor het inwonerspanel geen aselechte steekproef van alle bewoners is getrokken. Iedere inwoner kan lid worden van het inwonerspanel. Het gevolg is dat sommige groepen inwoners zijn oververtegenwoordigd en anderen ondervertegenwoordigd. Dit neemt niet weg dat het Inwonerspanel een zeer bruikbaar instrument is om in korte tijd de mening van een aanzienlijke groep inwoners van de gemeente Groningen te peilen.

1.2 Respons en achtergrondkenmerken

In totaal hebben 10.838 panelleden de mogelijkheid gekregen om de enquête in te vullen. 3.763 leden gaven gehoor aan de oproep. Het responspercentage ligt daarmee op 35%. Ook werd via sociale media een link naar de vragenlijst verspreid. Via deze weg reageerden 189 mensen. In totaal vulden 3.952 respondenten de vragenlijst in. Niet alle respondenten hebben alle vragen beantwoord, vandaar dat het aantal respondenten per vraag kan verschillen.

Leeftijd

Tabel 1 toont de verdeling van respondenten naar leeftijd. De tabel geeft ook de verdeling van de leeftijdsgroepen binnen de gemeente Groningen (de populatie) weer. Zoals te zien is er een ondervertegenwoordiging van jongeren. De oudere leeftijdsgroepen zijn juist oververtegenwoordigd in de respons.

Tabel 1: Verdeling respons (n=3.426) naar leeftijd, vergeleken met verdeling populatie

Leeftijdscategorie	Respons	Gemeente
18-29 jaar	4%	35%
30-39 jaar	9%	16%
40-54 jaar	22%	19%
55-64 jaar	24%	12%
65-74 jaar	30%	10%
75 jaar of ouder	12%	8%

Gebiedsdeel

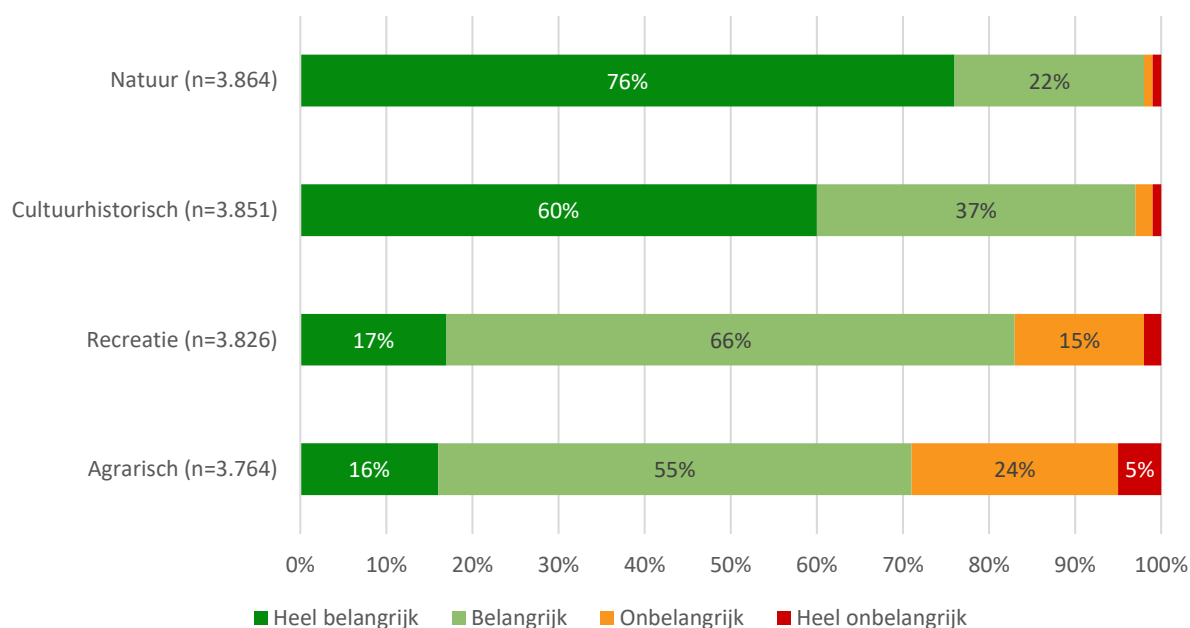
In totaal heeft ruim 90% van de respondenten diens postcode achter gelaten. Deze postcodes gebruiken we om een onderverdeling te maken van de resultaten naar gebiedsdeel. Tabel 2 toont de verdeling van de respondenten over de gebiedsdelen. Dit komt redelijk goed overeen met de werkelijke verdeling in de gemeente.

Tabel 2: Verdeling respons (n=3.476) naar gebiedsdeel

Gebiedsdeel	Respons	Gemeente
Centrum	8%	11%
Oude Wijken	18%	20%
Oost	18%	14%
Zuid	27%	24%
West	16%	20%
Ten Boer	3%	3%
Haren	9%	8%

Figuur 2: Hoe belangrijk vindt u onderstaande onderdelen in het Groningse landschap?

Opvallend is dat hoe ouder de respondenten zijn, hoe belangrijker zij het agrarische onderdeel van het landschap vinden (zie Tabel 3). Van de jongeren tot 30 jaar vindt 48% het agrarische onderdeel (heel) belangrijk, voor 75-plussers is dit 83%. Bij de belangrijkheid van de andere landschapsonderdelen zit er vrijwel geen verschil tussen de leeftijdscategorieën.

Tabel 3: Percentage respondenten dat het agrarische onderdeel van het Groningse landschap (heel) belangrijk vindt, naar leeftijdscategorie

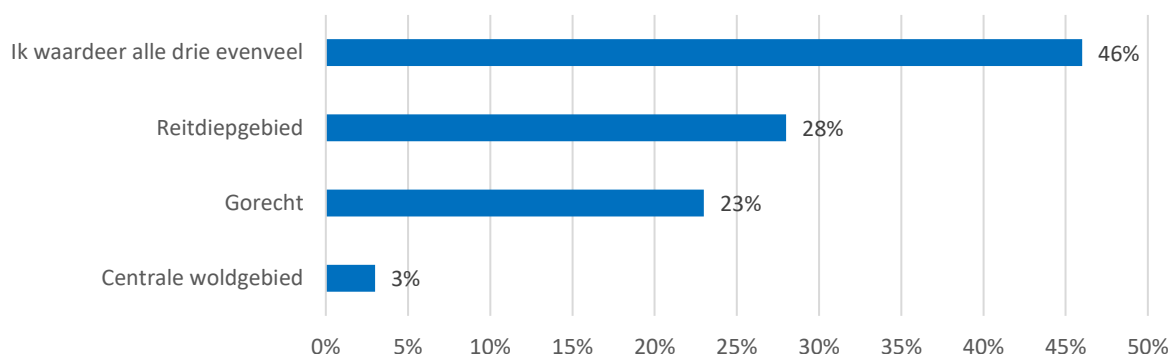
Leeftijdscategorie	(Heel) belangrijk
18-29 jaar (n=123)	48%
30-39 jaar (n=310)	49%
40-54 jaar (n=745)	66%
55-64 jaar (n=814)	72%
65-74 jaar (n=1.018)	78%
75 jaar of ouder (n=419)	83%

Waardering gebieden

Het landelijk gebied van de gemeente Groningen bestaat uit drie verschillende landschapstypen, die allemaal van grote waarde zijn voor de kwaliteit en ervaring van de gemeente. Ze bevinden zich ten noordwesten, noordoosten en zuiden van de stad. Ten eerste is er het **Reitdiepgebied**: oude kronkelende waterlopen en wierden (verhoogde woonplaatsen) ten noordwesten van de stad Groningen. Verder is er het **Gorechtgebied**: Hondsrug, beekdalen van de Aa en Hunze ten zuiden van de stad Groningen. Tot slot bestaat er het **Centrale Woldgebied**: lintbebouwing en oude waterlopen (Fivel en Damsterdiep) ten noordoosten van de stad Groningen.

We vroegen de respondenten welke van deze gebieden zij het meest waarderen (Figuur 3). Bijna de helft geeft aan alle drie de gebieden evenveel te waarderen. Een ruime kwart geeft de voorkeur aan het Reitdiepgebied (28%) en een kleine kwart aan het Gorechtgebied (23%). Het Centrale Woldgebied is een stuk minder in trek als voorkeursgebied (3%).

Figuur 3: Welk van deze gebieden waardeert u het meest? (n=3.575)

Bij deze vraag konden de respondenten eventueel een toelichting voor hun keuze maken. Over het Reitdiepgebied zeggen respondenten onder andere: 'weids', 'water', 'oud cultuurlandschap', 'openheid'. Ook veel mensen geven aan dat ze het gebied het beste kennen, al dan niet omdat ze er in de buurt wonen. Bij elk landschapstype geven verschillende respondenten aan dat zij dit landschap typisch Gronings vinden.

Splitsen we de antwoorden op deze vraag uit naar gebiedsdeel, dan zien we dat respondenten uit gebiedsdeel Oost het Gorechtgebied vaker waarderen dan gemiddeld (48% t.o.v. 23% totaal respondenten). Respondenten uit gebiedsdeel West geven juist vaker dan gemiddeld de voorkeur aan het Reitdiepgebied (44% vs. 28% totaal respondenten). Dit gebiedsdeel ligt deels in het Reitdiepgebied. Respondenten uit gebiedsdeel Ten Boer geven het vaakst aan dat zij alle gebieden evenveel waarderen (66%). Ook is van alle gebiedsdelen in Ten Boer de hoogste waardering voor het Centrale Woldgebied (15%). Dit gebied ligt ook deels in gebiedsdeel Ten Boer.

Over het Reitdiepgebied:

Het voelt heel Gronings, een rivier door kale weilanden met af en toe een paar bomen. Vooral in de winter met een laagje sneeuw is het er prachtig.

Over het Gorechtgebied

Uniek landschap in die hoek van Groningen, direct gekoppeld aan de meest oude roots van de stad Groningen. Niet goed genoeg bekend dat dat ook een landschap is in Groningen.

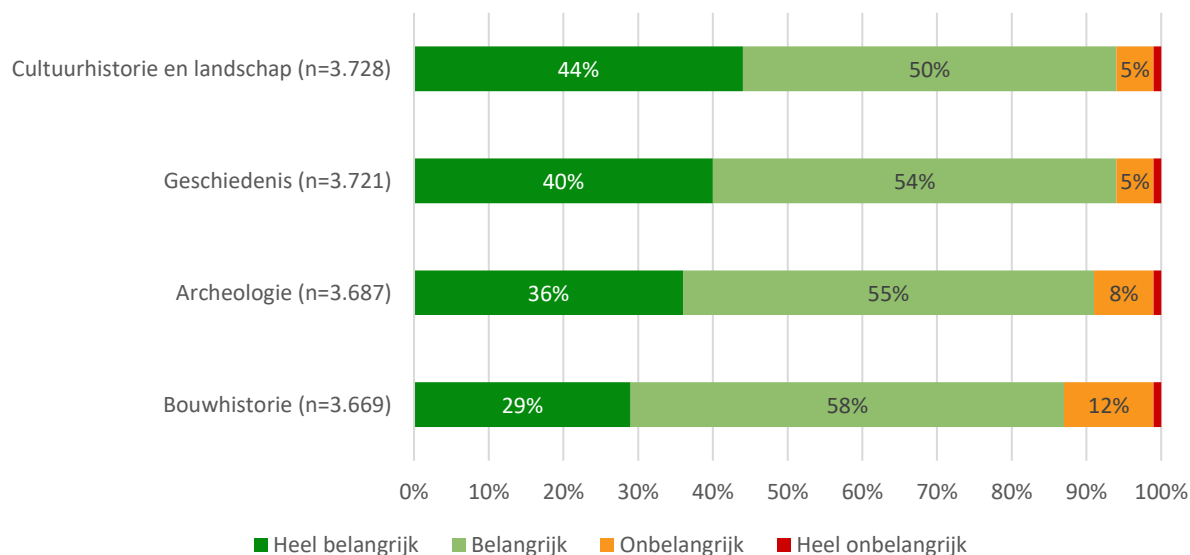
Over het Centrale Woldgebied

Fraaie en karakteristieke mix van natuur, bebouwing en water

Onderzoek naar historie

We vroegen de respondenten in hoeverre zij onderzoek naar de historie van Groningen belangrijk vinden. Zij konden over vier verschillende onderzoeksthema's hun mening geven (Figuur 4). Uit de antwoorden blijkt dat minimaal 87% historisch onderzoek (heel) belangrijk vindt. Het belangrijkste vindt men onderzoek op het gebied van cultuurhistorie en landschap (94% (heel) belangrijk).

Figuur 4: Hoe belangrijk vindt u onderzoek naar de historie van Groningen op het gebied van:

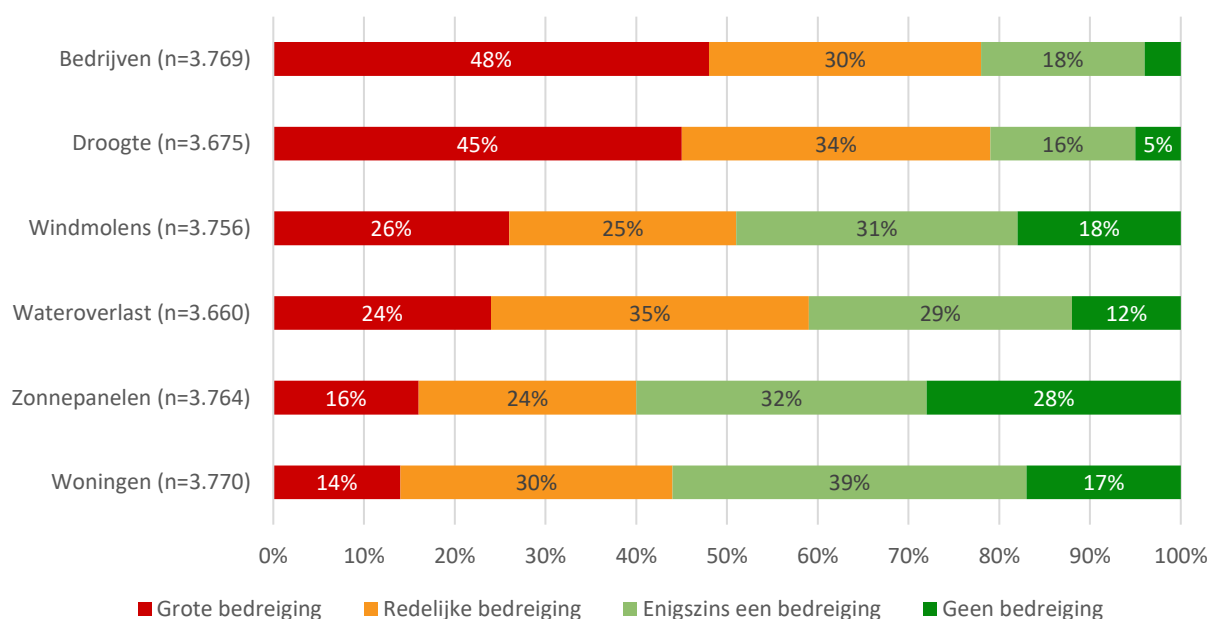

Bedreiging landschap

De gemeente Groningen staat voor grote ontwikkelingen/opgaven die invloed hebben op het landschap van de gemeente Groningen. De respondenten zijn gevraagd of zij bepaalde ontwikkelingen een bedreiging vinden voor de waarden van de natuur en het landschap in de gemeente (Figuur 5).

Hieruit blijkt dat men bedrijven en droogte de grootste bedreiging voor het landschap in de gemeente vindt. Bijna acht van de tien respondenten vinden dit een redelijke/grote bedreiging. Het valt op dat van elke ontwikkeling maar weinig respondenten aangeven dat het geen bedreiging vormt. Alleen van zonnepanelen vindt een ruime kwart dat dit geen bedreiging voor de natuur en het landschap is.

Figuur 5: Vindt u onderstaande ontwikkelingen een bedreiging voor de waarden van de natuur en het landschap in de gemeente Groningen?

Over sommige ontwikkelingen verschillen de meningen per leeftijdsgroep (Tabel 4). Zo zien we dat hoe ouder de respondenten zijn, hoe meer zij windmolens een bedreiging vinden voor de waarden van de natuur en het landschap. Van de respondenten tussen de 18 en 40 jaar (n=430) vindt 29% windmolens een redelijke/grote bedreiging, van de 75-plussers (n=420) vindt 82% dit. Voor de aanwezigheid van bedrijven is dit net andersom; hiervan vindt 84% van de 18-29-jarige respondenten (n=122) dit een redelijke/grote bedreiging, ten opzichte van 68% van de 75-plussers (n=420).

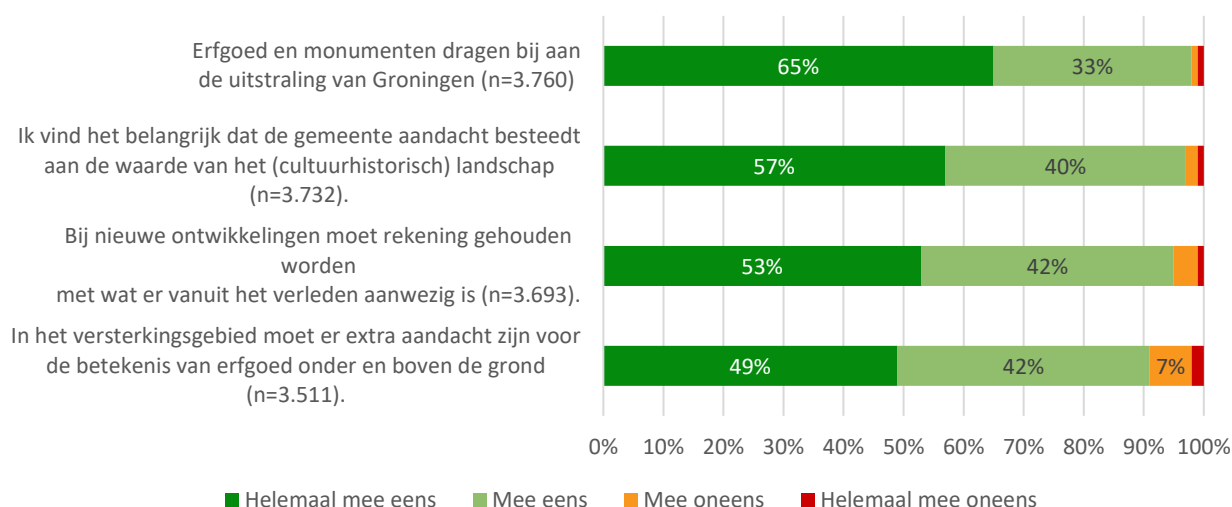
Tabel 5: Percentage respondenten dat windmolens of bedrijven een grote/redelijke bedreiging voor de natuur/het landschap vindt, naar leeftijdscategorie

Leeftijdscategorie	Windmolens	Bedrijven
18-29 jaar (n=122)	29%	84%
30-39 jaar (n=308)	29%	77%
40-54 jaar (n=747)	49%	79%
55-64 jaar (n=822)	52%	82%
65-74 jaar (n=1.047)	57%	75%
75 jaar of ouder (n=420)	82%	68%

2.2 Erfgoed

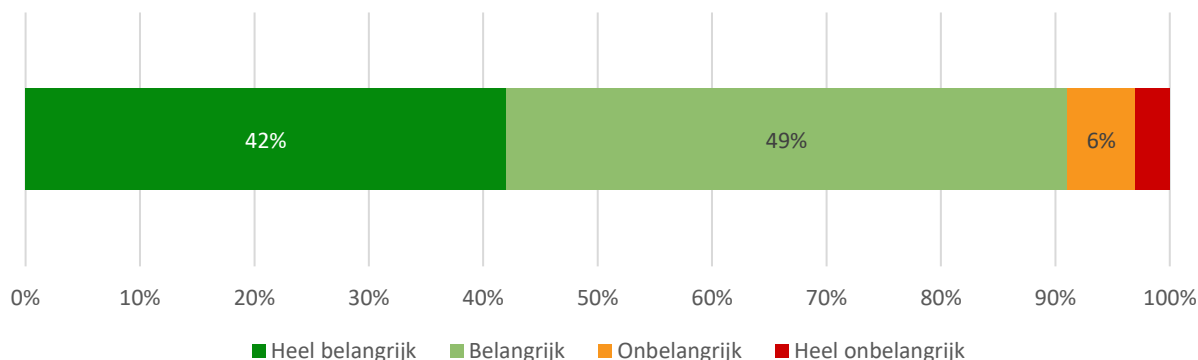
We legden de respondenten een aantal stellingen over erfgoed voor (Figuur 6). Het valt op dat telkens vrijwel alle respondenten het met de stellingen eens zijn. Met de stelling 'Erfgoed en monumenten dragen bij aan de uitstraling van Groningen' is 98% het (helemaal) eens. Verder vindt 97% het belangrijk dat de gemeente aandacht besteedt aan de waarde van het (cultuurhistorisch) landschap. Wanneer er nieuwe ontwikkelingen zijn, vindt 95% dat er rekening gehouden moet worden met wat er vanuit het verleden aanwezig is. Tot slot is 91% het (helemaal) eens met de stelling 'in het versterkingsgebied moet er extra aandacht zijn voor de betekenis van erfgoed onder en boven de grond'.

Figuur 6: In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen over erfgoed?

Negen van de tien respondenten geven aan het (heel) belangrijk te vinden dat historische boerderijen binnen de gemeente beschermd worden (Figuur 7).

Figuur 7: Hoe belangrijk vindt u het dat historische boerderijen binnen de gemeente beschermd worden (n=3.643)?

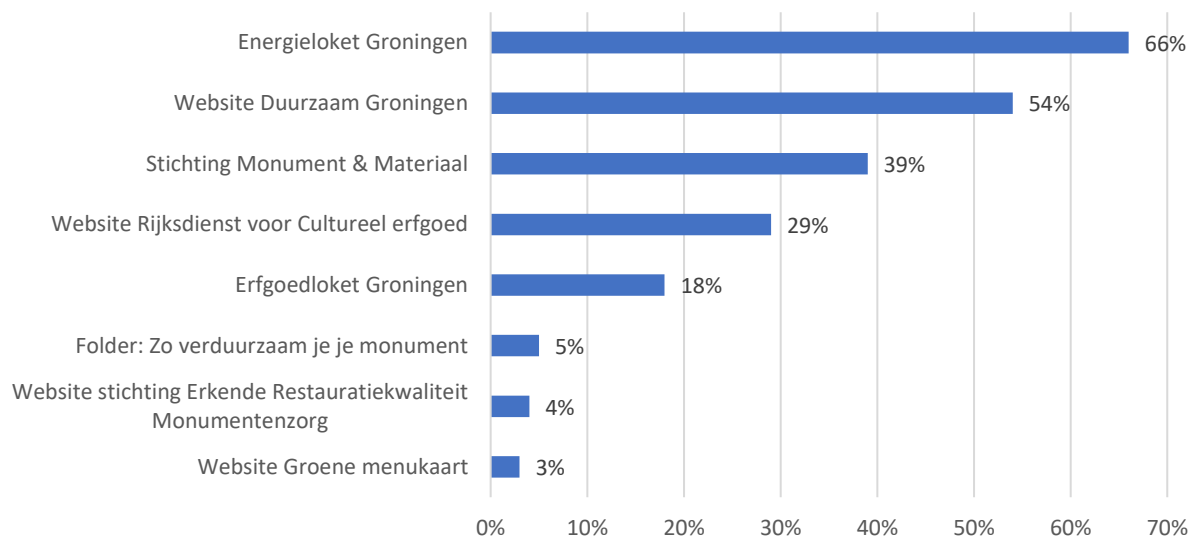
2.3 Monumenten

Tien procent van de respondenten is eigenaar of gebruiker van een beschermd monument of pand met historische waarde in de gemeente Groningen. Aan hen stelden we een aantal aanvullende vragen, onder andere over informatievoorziening. Zo vindt 62% (n=190) dat zij niet voldoende informatie kan vinden over het energiezuinig maken van hun beschermd erfgoed/monument. Bijna zes van de tien respondenten (n=187) hebben behoefte aan meer informatie over het beschermen van karakteristieke onderdelen bij het energiezuinig maken van hun woning/pand.

Verder is er aan de respondenten gevraagd of zij het belangrijk vinden om bepaalde plekken in de openbare ruimte of het landelijk gebied te beschermen, of het nu wel of niet een monumentale/erfgoed-status heeft. Hierop antwoordt 97% dat zij dit belangrijk vindt.

Aan alle respondenten is gevraagd met welke informatiepunten over het energiezuinig maken en verbouwen van monumentale panden of woningen met historische waarde zij bekend zijn (Figuur 8). Twee derde is bekend met Energieloket Groningen, iets meer dan de helft met de website Duurzaam Groningen. Stichting Monument & Materiaal is bij 39% bekend.

Figuur 8: Met welk van onderstaande informatiepunten over het energiezuinig maken en verbouwen van monumentale panden, of woningen met historische waarde bent u bekend? (n=2.676)

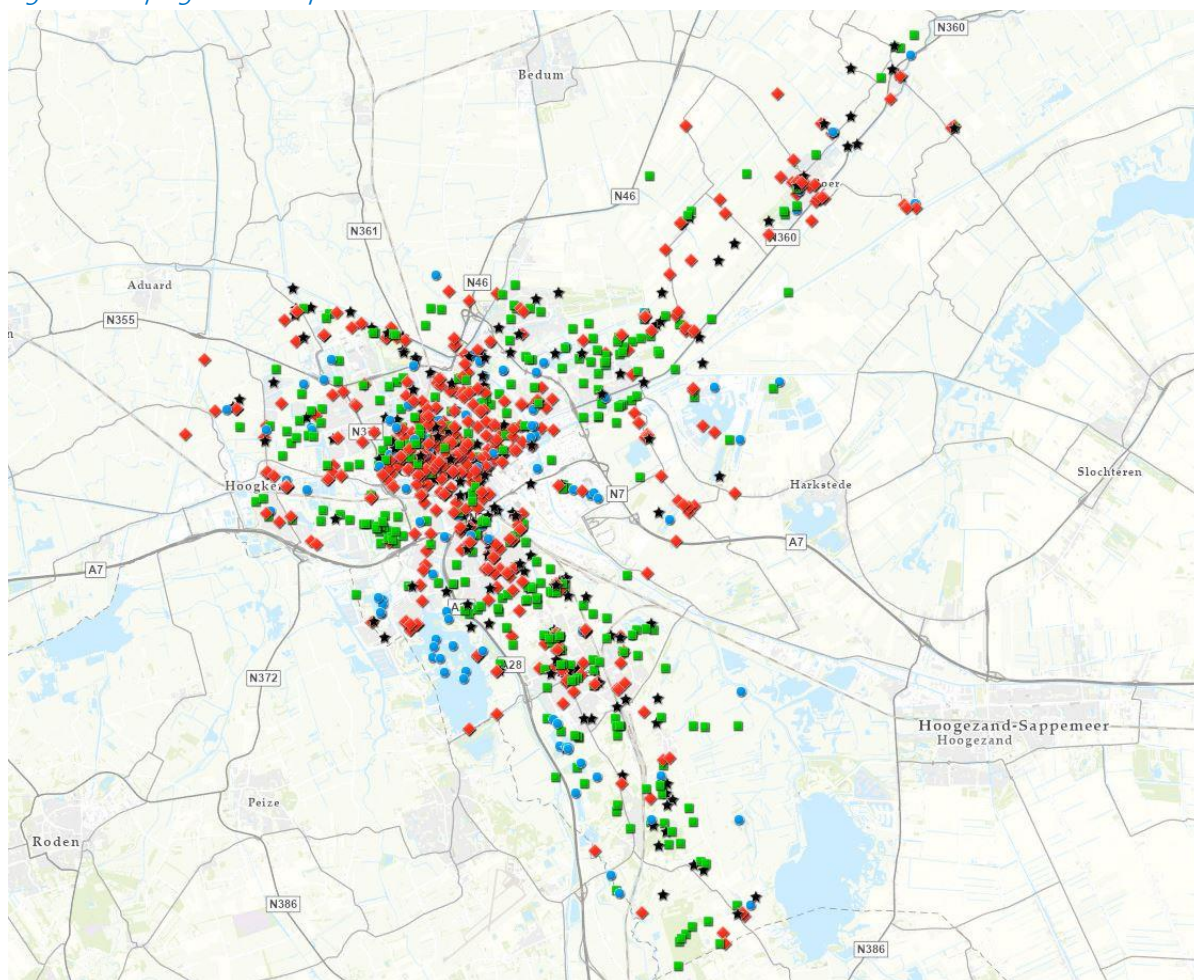
Tot slot vroegen we of respondenten bereid zijn om bij het energiezuinig maken van hun pand te letten op aanwezige erfgoedwaarden/historische onderdelen, ook al is het pand geen monument. Hiertoe is 60% bereid. Ruim een vijfde weet het niet. Veertien procent zou hiertoe niet bereid zijn. Bij dit laatste antwoord was er gelegenheid om dit toe te lichten. Hier geven de meeste respondenten aan dat energiezuinig maken van hun pand niet aan de orde is. Enerzijds omdat het niet nodig is, bijvoorbeeld omdat het een vrij nieuw pand betreft of de woning al energiezuinig is. Anderzijds omdat respondenten in een huurhuis wonen/geen eigenaar van een pand zijn, waardoor ze weinig invloed hebben op het letten op erfgoedwaarden/historische onderdelen. Ook zijn er respondenten die aangeven dat hun huis geen erfgoedwaarde heeft. Daarnaast stelt een kleinere groep dat zij het energiezuinig maken van de woning belangrijker vinden dan de erfgoedwaarden/historische onderdelen.

2.4 Sleeping Beauties

Tot slot vroegen we de respondenten om enkele Sleeping Beauties aan te geven op een kaart van gemeente Groningen. In totaal zijn er 1.201 locaties aangewezen, verdeeld over de categorieën gebouwen (527), groen (359), water (124) en overig (191). De meeste Sleeping Beauties zijn geconcentreerd rond de binnenstad. Er zijn ook bijzondere plekken zijn in het gebied van de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer, alsmede Meerstad aangegeven. Zo werd in de voormalige gemeente Haren de Hortus botanicus meerdere keren aangewezen als Sleeping Beauty. In de voormalige gemeente Ten Boer is dit het geval bij het Ten Boersterbos.

Sleeping Beauties zijn plekken of gebouwen die volgens de inwoners belangrijk zijn en meer aandacht verdienen, omdat de (historische) waarde nu niet goed zichtbaar is. De gemeente streeft er naar elk jaar een paar Sleeping Beauties 'wakker te kussen', met andere woorden: meer aandacht te geven of op te knappen. In 2021 is dit bijvoorbeeld gebeurd in De Wijert, waar in de vijver aan de Hora Siccamingel de vormen van Borg De Wiardt zijn teruggebracht

Figuur 9 Sleeping Beauties op de kaart

De kaart met Sleeping Beauties is online te raadplegen via:

<http://www.oisgroningen.nl/sleepingbeauties>

Erfgoed, monumenten en landschap in de gemeente Groningen 2023

Auteurs

Gert Bos

Inge de Vries

Lotte Drost

Maand van uitgave

September 2023

Opdrachtgever

Gemeente Groningen

Fotografie

Gemeente Groningen / Henk Tammens

Uitgave

Onderzoek, Informatie en Statistiek Groningen

Online publicaties OIS Groningen

<https://publicaties.oisgroningen.nl/>

Contactgegevens

T: (050) 367 56 30

E: info@oisgroningen.nl

I: www.oisgroningen.nl

X: @basisvoorbeleid